

УДК 351.824

Нагорна О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри інвестиційної діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

SYSTEM OF FINANCIAL SUPPORT OF HOUSING AND COMMUNAL SECTOR ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено поняття «фінансове забезпечення», а також розкрито особливості та структурні елементи системи фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства. Детально досліджено джерела фінансування діяльності підприємств житлово-комунального господарства та їх специфіка.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство (ЖКГ), фінансове забезпечення, система, принципи, форми фінансового забезпечення.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано понятие «финансовое обеспечение», а также раскрыты особенности и структурные элементы системы финансового обеспечения предприятий жилищно-коммунального хозяйства. Подробно исследованы источники финансирования деятельности предприятий жилищно-коммунального хозяйства и их специфика.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство (ЖКХ), финансовое обеспечение, система, принципы, формы финансового обеспечения.

ANNOTATION

The notion «financial support» is explored in the article, the features and structural elements of the system of financial support of housing and communal services are disclosed. Sources of financing of housing and communal services and their specificity are analyzed in detail.

Keywords: housing and communal sector (HCS), financial support, system, principles, financial support' forms.

Постановка проблеми. З огляду на життєзабезпечуючу роль сприяння сталому розвитку житлово-комунального господарства України є нині першочерговим завданням, яке стоїть перед суспільством. Через запровадження ринкових механізмів функціонування суб'єктів господарювання перед житлово-комунальними підприємствами постала проблема формування системи фінансового забезпечення, яка б відповідала вимогам ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з розвитком фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства, знайшли своє відображення у працях Л.М. Бражнікової, З.В. Герасимчука, Н.О. Гури, М.В. Глух, М.М. Забаштанського, І.В. Запатріної, Т.М. Качали, В.О. Онищенко, Г.І. Онищука, К.В. Павлюк, Н.В. Хвищун, Л.П. Шаповал.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим слід зазначити, що в економічній літературі недостатня увага

приділяється компонентному складу системи фінансового забезпечення діяльності житлово-комунальних підприємств, а дослідження науковців переважно направлені на розгляд особливостей та оцінку стану фінансового забезпечення підприємств ЖКГ, а також висвітлення проблем реформування сфери ЖКГ.

Мета статті полягає у визначенні структурних елементів системи фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ з урахуванням сучасних особливостей розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості підприємств житлово-комунального господарства визначають специфіку відносин у галузі щодо своєчасного та цілеспрямованого формування доходів і використання фінансових ресурсів для забезпечення процесу розширеного відтворення.

Житлово-комунальний комплекс включає дві важливі складові: житлову та комунальну. Безумовно, коли говорять про житлову складову, то мають на увазі житловий фонд, можливість використання самого житла виходячи з його техніко-економічних характеристик (висота, площа, кількість квартир тощо), а поняття «комунальне» (у даному разі «комунальне господарство») зосереджує увагу на тому, як пов'язана житлова забудова з усіма можливими комунікаціями (системи водопостачання, водовідведення, теплопостачання, тощо).

Відповідно, провідними галузями житлово-комунального господарства є:

- житловий фонд (житлове господарство);
- комунальне господарство, що включає:
 - санітарно-технічні підприємства (водопостачання, водовідведення та теплопостачання);
 - енергетичні (газопостачання, електропостачання, енергопостачання);
 - санітарно-гігієнічні (благоустрій, освітлення, санітарне очищення домоволодінь).

В організаційній та управлінській роботі підприємств ЖКГ особливе місце займає фінансова діяльність підприємств, яка ведеться з метою якісного обслуговування замовників та населення відповідними житлово-комунальними послугами і служить для фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності.

У цьому контексті відзначимо, що досліджуючи основні складові системи фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ, у першу чергу необхідно розкрити зміст фінансового забезпечення. Так, поняттю «фінансове забезпечення» науковці надають різноманітне значення, виходячи зі специфіки досліджуваної галузі національного господарства. Зокрема, зміст поняття «фінансове забезпечення діяльності підприємства» в широкому розумінні узагальнює сукупність заходів та умов, що сприяють сталому розвитку підприємства через покриття витрат підприємства фінансовими ресурсами залежно від розміру виробництва та фінансового стану. У вузькому розумінні фінансове забезпечення – це сукупність форм, методів і способів залучення та використання фінансових ресурсів.

Загалом, існуючі визначення сутності фінансового забезпечення систематизовано в табл. 1.

Фінансове забезпечення ЖКГ має свої особливості та складові елементи, що формують певну систему. Система фінансового забезпечення підприємств ЖКГ формується сукупністю взаємопов'язаних елементів, які відображають основи (умови) цілеспрямованої діяльності з метою досягнення позитивного результату (ефекту).

Отже, елементами системи фінансового забезпечення ЖКГ є: об'єкт, завдання, принципи, форми, джерела, учасники, інструменти, функції. В якості детального аналізу пропонуємо розглянути деякі з них, зокрема, система фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ повинна базуватись на наступних принципах:

- єдність дій передбачає, що до формування системи фінансового забезпечення мають бути залучені всі структурні підрозділи підприємства;

- ефективність передбачає таке використання фінансових ресурсів, за якого досягається максимальний ефект при мінімальних витратах, що є сьогодні особливо актуальним з огляду на обмеженість фінансових ресурсів житлово-комунальних підприємств;

- гнучкість, тобто сформована система має бути здатною швидко трансформуватись відповідно до змін фінансового середовища та нових потреб розвитку. Даний принцип впливає із ситуації, яка склалась на підприємствах ЖКГ, коли керівництво не здатне та не бажає використовувати сучасні форми фінансування, обмежуючи тим самим можливість підприємства до розвитку;

- системність означає, що формування та розподіл фінансових ресурсів повинні здійснюватись з урахуванням усіх цілей та завдань, які відображені в плані стратегічного розвитку країни, регіону, міста, району та підприємства, а заходи, пов'язані з формуванням та розподілом фінансових ресурсів, мають носити постійний характер;

- оптимальність передбачає, що при формуванні системи фінансового забезпечення мають використовуватись сучасні методи аналізу, планування, контролю, багатоваріантних розрахунків;

- прозорість та підзвітність, яка полягає у створенні зрозумілих критеріїв оцінки функціонування житлово-комунального господарства, забезпеченні можливості громадського контролю використання фінансових ресурсів підприємств ЖКГ;

- рівнодоступність – даному принципу притаманний двоїстий характер, оскільки, з одного боку, житлово-комунальні підприємства повинні мати рівний доступ до фінансових ресурсів

Таблиця 1

Узагальнення визначень сутності фінансового забезпечення

Автор, джерело	Тлумачення сутності поняття
О.І. Москаль [5]	Сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність.
М.М. Забаштанський [3, с. 69]	Під політикою фінансового забезпечення підприємств слід розуміти особливу діяльність щодо визначення сукупності форм, методів, інструментів, способів організації фінансових відносин із формування та розподілу фінансових ресурсів, оцінки її впливу на фінансовий стан та реалізації обраної фінансової стратегії розвитку підприємства.
І.С. Козій [4, с. 224, 228]	Фінансове забезпечення є одним із складових елементів фінансового механізму. Фінансове забезпечення передбачає формування та використання фінансових ресурсів підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки безбитково, але й підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни.
Л.М. Павлова [7, с. 110]	Фінансове забезпечення підприємства – це управління капіталом, діяльність із його залучення, розміщення та використання. Фінансове забезпечення розглядається з точки зору реалізації принципів самоокупності та самофінансування.
С.П. Гладій [1]	Фінансове забезпечення – узагальнюючий метод інвестування через фінансові форми як конкретні прояви категорій фінансової сфери, зовнішнього вияву механізму та його структурних елементів. Виділяє такі методи інвестування: повне самофінансування, лізинг, селинг, акціонерне, венчурне, кредитне, бюджетне та змішане фінансування.
І.Г. Сокирська [8, с. 90]	Фінансове забезпечення інноваційної діяльності з позиції реалізації безперервного характеру відтворювальних процесів за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів із виокремленням механізму фінансового забезпечення, формування структури капіталу, планування і бюджетування та балансування грошових потоків.

Джерело: складено автором

незалежно від організаційно-правової форми та розміру, а іншого – всі громадяни повинні мати рівний доступ до житлово-комунальних послуг незалежно від своєї платоспроможності.

Головними завданнями підприємства ЖКГ фінансового забезпечення виступають:

- забезпечення високого рівня фінансової самостійності – проявляється у можливості здійснення контролю над своїми фінансовими ресурсами, спроможності їх залучити;

- забезпечення фінансової стабільності та стійкості – передбачають надійність усіх елементів фінансової системи, створення гарантій їх підприємницької діяльності заради стримування впливу дестабілізуючих факторів;

- забезпечення гарної розрахункової дисципліни з боку всіх споживачів та виконання грошових зобов'язань у відповідній формі та у визначені строки, на основі дотримання діючих норм національного законодавства;

- здатність до розвитку на основі інноваційних стратегій, здійснення постійної модернізації об'єктів, ефективної інвестиційної та інноваційної політики з метою зниження собівартості житлово-комунальних послуг;

- забезпечення беззбиткової діяльності.

Завдання системи фінансового забезпечення діяльності підприємств ЖКГ реалізуються через здійснення наступних функцій:

- 1) інформаційна – передбачає формування повної бази даних стосовно необхідності та доцільності залучення фінансових ресурсів; перелік першочергових заходів та житлово-комунальних об'єктів, які вимагають фінансування; обсягів та вартості фінансування; відповідальних осіб; оприлюднення даних щодо стану модернізації житлово-комунальних об'єктів, для яких були залучені фінансові ресурси;

- 2) організаційна – передбачає таку структуру роботи, відповідно до якої кожен учасник повинен мати свої чітко визначені функціональні права та обов'язки у системі фінансового забезпечення;

- 3) планування – передбачає розробку планів та бюджетів, на основі яких буде здійснюватись фінансове забезпечення діяльності підприємств ЖКГ;

- 4) аналіз – передбачає здійснення аналізу поточних, проміжних та кінцевих результатів використання фінансових ресурсів та оцінку економічного ефекту даних результатів;

- 5) контроль – передбачає контроль дотримання затверджених планів та бюджетів фінансування діяльності підприємств ЖКГ для виявлення відхилень та оперативного реагування на них;

- 6) стимулювання – передбачає створення системи заохочень та санкцій для функціональних виконавців за виконання чи невиконання запланованих заходів.

Фінансування діяльності підприємств, у тому числі житлово-комунальних, може здійснюватись за рахунок власних, позикових та

залучених коштів. Важливу роль у діяльності підприємств відіграють власні грошові ресурси. Вони є основним джерелом фінансування поточних витрат та витрат, пов'язаних із розширенням виробництва та соціального розвитку [6, с. 271].

Так, підприємства ЖКГ незалежно від форми власності в результаті продажу своїх послуг отримують доходи в розмірі суми встановленого тарифу, який покривається за рахунок (рис. 1):

- оплати послуг фізичними та юридичними особами – споживачами житлово-комунальних послуг;

- сум відшкодування в бюджеті в частині, яка надається на покриття наданих згідно з чинним законодавством субсидій споживачам житлово-комунальних послуг підприємств;

- інших джерел.

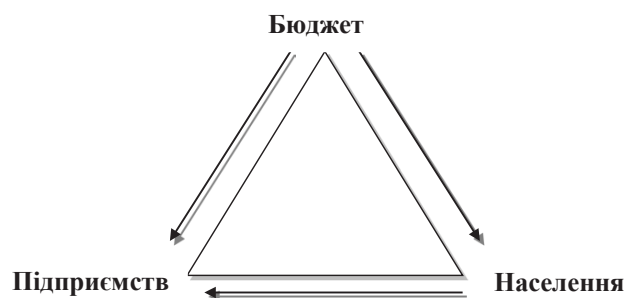

Рис. 1. Схема руху грошових коштів у житлово-комунальному господарстві

Необхідно зазначити, що забезпечення достатніх обсягів фінансових ресурсів у системі фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства багато в чому залежить від інструментів та важелів впливу на фінансову діяльність підприємства. Зокрема, розрізняють такі їх види: податки, пільги, субсидії, дотації, ціну (тариф). Складність системи фінансового забезпечення полягає в значній різноманітності та кількості елементів, які в неї входять.

Не менш важливими елементами є форми фінансового забезпечення підприємств ЖКГ, а саме: традиційні (самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування, бюджетне фінансування), сучасні (лізинг, форфейтинг, проектне фінансування, акціонування, боргове фінансування, концесійне інвестування, змішане фінансування).

Висновки. Система фінансового забезпечення підприємств ЖКГ сформована сукупністю взаємопов'язаних елементів (учасники, інструменти, функції, принципи, форми, джерела фінансування), які відображають основи цілеспрямованої діяльності з метою досягнення позитивного результату (ефекту). Однак подальших досліджень потребує визначення параметричних характеристик функціонування системи фінансового забезпечення підприємств ЖКГ відповідно до сучасних вимог розвитку національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладій С. Фінансовий механізм інвестування інноваційного розвитку: теоретико-методологічний підхід до управління / С. Гладій // Наука молода. – 2005. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/gHL8ef.pdf.
2. Диба М.І. Концесія як ефективний інструмент залучення інвестицій у комунальне господарство / М.І. Диба, О.В. Нагорна // Вісник КЕФ. – К.: КНЕУ– 2011. – № 1. – С. 56–60.
3. Забаштанський М.М. Роль фінансового забезпечення в функціонуванні підприємств комунального господарства / М.М. Забаштанський // Підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів в умовах трансформаційних змін в економіці України: зб. мат. круглого столу; за ред. Л.О. Коваленко. – Чернігів: Деснянська правда, 2006. – С. 68–74.
4. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення у структурі фінансового механізму / І.С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – С. 223–229.
5. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. ... канд. екон. наук / О.І. Москаль. – К., 2001. – 16 с.
6. Нагорна О.В. Фінансові ресурси підприємств комунального господарства / О.В. Нагорна // Економіка та підприємництво: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ. – 2010. – № 24. – С. 267–276.
7. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент: [учебник для вузов] / Л.Н. Павлова; 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 269 с.
8. Сокирська І.Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І.Г. Сокирська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 89–93.